

M HENRY MILLER

Înțelepciunea inimii

Traducere din limba engleză și note
de Viorica Boitor

POLIROM
2026

Cuprins

Moartea creativității.....	5
Benno, sălbaticul din Borneo	18
Reflecții asupra scrisului.....	25
Înțelepciunea inimii	38
Raimu.....	57
Ochiul cosmologic.....	75
Filozoful care filozofează	84
Colectivul absolut.....	92
Pântecul enorm	110
Veteranul alcoolic cu țeasta ca o scândură de spălat rufe	120
Mademoiselle Claude	163
Omagiu lui Blaise Cendrars.....	175
În viitor	184
Ochiul Parisului	199
Foame uterină	214
Seraphita.....	219
Balzac și dublul său.....	237

— Dacă-mi dai jumătate de dolar, ne-a răspuns, probabil o să-mi cumpăr niște lumânări pe care să le aprind la monumentul lui Robert E. Lee. Azi a fost ziua lui, știți. Oamenii l-au uitat deja. Toată lumea sforăie acum. Mie-mi cam place Lee ăsta; îi respect memoria. A fost mai mult decât un general mare – a fost un om foarte delicat și înțelegător. De fapt, cred că o să mă duc până acolo înainte să mă culc. Este exact genul de nebunie pe care ar face-o un tip ca mine. Somnul nu-i chiar așa de important. O să mă duc până la monument și o să stau un timp de vorbă cu el. Lumea n-are decât să doarmă! Vedeți voi, eu sunt liber să fac ce vreau. O duc mai bine ca un milionar, pe bune...

— Atunci, nu mai putem face nimic pentru tine, l-am întrerupt. Ai tot ce-ți trebuie, ești sănătos, ești fericit...

De îndată ce am rostit cuvântul fericit, expresia feței i s-a schimbat, m-a apucat de ambele brațe cu o strânsoare de oțel, m-a întors spre el și, uitându-se în ochii mei cu o privire pe care n-am s-o uit niciodată, a izbucnit:

— *Fericit?* Ascultă, ești scriitor, ar trebui să știi cum stă treaba. Știi că mint de îngheață apele. *Fericit?* Ei bine, frate, îl ai dinaintea ta pe cel mai nefericit om de pe pământ.

S-a oprit o clipă să-și șteargă o lacrimă. Încă mă ținea ferm cu amândouă mâinile, aparent hotărât să mă facă să-l ascult.

— N-am dat peste voi din întâmplare în seara asta, a continuat el. V-am văzut venind pe drum și v-am cântărit din priviri pe amândoi. Mi-am dat seama că sunteți artiști, de-aia v-am abordat. Îmi aleg întotdeauna oamenii cu care vreau să vorbesc. Nu mi-am spart nici o pereche de ochelari la bar și nici nu i-am dat mașina unui dealer să mi-o vândă. Dar, în rest, tot ce v-am spus

e adevărat. Merg pe jos de ici-colo. Am ieșit de la închisoare doar de câteva săptămâni. Încă mă au în vizor – cineva mă urmărește peste tot, sunt sigur de asta. O mișcare greșită și iar pun laba pe mine. Îi duc cu zăhărelul. Dacă mă duc la monument acum și adorm din greșeală pe o bancă, m-au prins. Dar sunt prea prudent să fac una ca asta. O să mă plimb agale, în tihnă, și când sunt gata, mă duc la culcare. Barmanul o să mă ajute de dimineață... Uite ce e, nu știu ce anume scrii, dar dacă vrei să primești un sfat de la mine, chestia e să afli ce-nseamnă să suferi. Un scriitor nu face doi bani dacă n-a suferit...

În acest punct al discuției, Rattner a dat să spună ceva în favoarea mea, dar i-am făcut semn să tacă. Era ciudat să-l ascult pe un om care mă îndemna să sufăr. Credeam că avusesem și eu parte de suficientă suferință. Evident, treaba asta nu mi se vedea pe chip. Sau, dacă nu, tipul era atât de absorbit de propriile-i necazuri că era incapabil sau nu voia să recunoască semnele suferinței la altcineva. Așa că l-am lăsat să bată câmpii. L-am ascultat până la ultimul cuvânt fără să încerc măcar o dată să-l mai întrerup. Când a terminat, i-am întins mâna pentru ultima oară, să-mi iau rămas-bun. Mi-a apucat-o cu ambele mâini și mi-a strâns-o călduros.

— V-am bătut la cap bine de tot, nu-i așa? a spus el, cu fața luminată de zâmbetul lui ciudat, extaziat. Uite ce e, numele meu este Cutare-Cutare.

Mi se părea că spusese Allison sau Albertson. A început să-și caute portofelul.

— Aș vrea să vă las o adresă, ne-a spus, la care mi-ați putea scrie câteva rânduri.

A căutat ceva pe care să scrie, dar nu părea să găsească o carte de vizită sau o bucată de

hârtie albă printre documentele pe care le ținea în portofelul acela gros.

— Păi, dați-mi voi adresa voastră, ne-a propus el. Așa o să fie bine, o să vă scriu eu cândva.

Rattner și-a scris numele și adresa pentru individ. El i-a luat cartea de vizită și a pus-o atent în portofel. Aștepta să o scriu și eu pe-a mea.

— Eu n-am adresă, i-am zis. În plus, nu mai avem nimic să ne spunem unul altuia. Nu cred că ne vom mai întâlni vreodată. Ți-ai pus în gând să te autodistrugi și nici eu, nici altcineva nu te poate opri. Ce rost are să ne facem că o să ne scriem? Măine voi fi în altă parte și dumneata la fel. Tot ce pot să fac este să-ți urez noroc.

Cu asta am deschis ușa și am intrat în holul hotelului. Rattner încă își lua rămas-bun de la el.

Cât am stat acolo așteptând să vină liftierul, mi-a făcut semn cu mâna voios. I-am răspuns. Apoi a rămas o clipă pe loc, legănându-se pe călcâie și aparent nehotărât dacă să se ducă la monument sau să se întoarcă și să caute un adăpost. În clipa în care liftierul pornise liftul, ne-a făcut semn să așteptăm. I-am răspuns tot prin semne că-i prea târziu.

— Urcăm, i-am spus liftierului.

În timp ce urcam, dispărând din câmpul lui vizual, prietenul nostru rămăsese în fața hotelului uitându-se după noi impasibil. N-am avut sentimentul că facem un lucru aiurea lăsându-l acolo de izbeliște. M-am uitat la Rattner să văd ce părere are. A ridicat din umeri.

— Ce poți să faci cu un om ca ăsta? a comentat el. Nu te lasă să-l ajuți.

Când am intrat în cameră și am aprins luminile, a adăugat:

— L-ai băgat în boale când i-ai zis că-i fericit. Știi ce-am crezut că o să-ți facă? Am crezut că o să-ți tragă una. Ai observat ce mutră a făcut?

Iar când ai refuzat să-i dai numele și adresa ta, ei bine, asta l-a terminat. Eu n-am fost în stare să-i fac asta. Nu îți reproșez... doar mă întreb de ce ai reacționat așa. Puteai să-l iei cu binișorul, nu-i așa?

Eram gata să zâmbesc, dar m-au năpădit deodată atât de multe gânduri că am uitat de zâmbet și, în schimb, m-am încruntat.

— Nu mă înțelege greșit, mi-a spus Rattner, interpretând greșit expresia mea facială. Cred că ai fost al naibii de răbdător cu el. De-abia i-ai adresat un cuvânt toată seara...

— Nu, nu-i vorba despre asta, l-am liniștit. Nu mă gândesc la mine. Mă gândesc la toți tipii ca el pe care i-am întâlnit într-o scurtă viață de om. Auzi, ți-am povestit vreodată ce-am pățit cu compania de telegrafie? La naiba, e târziu și știu că ești dărâmat. Și eu sunt la fel. Dar vreau să-ți spun câteva lucruri. Nu vreau să mă justific, ține minte asta. Sunt vinovat, dacă vrei. Poate că aș fi putut face ceva, poate aș fi putut spune ceva – nu știu ce sau cum. Sigur, l-am dezamăgit. Ba mai mult, probabil că l-am rănit rău de tot. Mi-am zis însă că o să-i prindă bine, dacă înțelegi ce vreau să spun. Nu l-am supărat deloc, nu-i așa, nu l-am criticat, nu l-am îndemnat să se schimbe? Nu, nu fac niciodată asta. Dacă un om e hotărât să se ducă de râpă, eu îl ajut – îi dau un mic brânci la nevoie. Dacă vrea să se pună pe picioare, îl ajut să se ridice. Depinde ce dorește. Prefer să las omul să facă cum dorește, de bine și de rău, pentru că în cele din urmă toți ajungem în același loc. Dar ce începusem să-ți spun este următoarea chestie – am auzit atâtea povești oribile, am întâlnit atât de mulți tipi ca acest Allison sau Albertson, că de-abia mi-a mai rămas un gram de compasiune. E groaznic să afirmi așa ceva, dar e adevărat. Uite ce – într-o singură zi, câteodată, am

avut parte de vreo cinci, șase oameni care să cedeze nervos și să plângă dinaintea mea, să mă roage să fac ceva pentru ei sau, dacă nu pentru ei, pentru soțiile și copiii lor. Vreme de patru ani de-abia am reușit să dorm mai mult de patru, cinci ore pe noapte, în mare parte pentru că încercam să ajut niște oameni care erau prea neajutorați să se ajute singuri. Ce câștigam dădeam de pomană; când nu puteam să-i ofer cuiva o slujbă, mă duceam la prieteni și îi imploram să-i dea omului slujba de care avea nevoie. Îi aduceam acasă și-i hrăneam; îi culcam pe podea când paturile erau ocupate. Am avut parte de scandaluri pentru că făceam prea mult pentru ei și-mi neglijam soția și copilul. Șeful meu se uita la mine ca la un fraier și, în loc să mă laude pentru eforturile mele, mă făcea de trei parale. Eram întotdeauna prins între două focuri, de sus și de jos. În cele din urmă am văzut că oricât de mult făceam, totul nu era decât o picătură într-un ocean. Nu vreau să spun că am devenit indiferent sau încrâncenat. Nu, dar mi-am dat seama că ar fi nevoie de o revoluție pentru a se schimba ceva în mod apreciabil. Iar prin revoluție înțeleg o adevărată revoluție, ceva mult mai radical și mai năvalnic decât revoluția din Rusia, de exemplu. Încă mai cred în treaba asta, dar nu cred că poate fi realizată din punct de vedere politic sau economic. Guvernele nu sunt în stare să o producă. Doar oamenii, fiecare lucrând în felul lui liniștit. Trebuie să fie o revoluție a inimii. Atitudinea noastră față de viață trebuie să se schimbe fundamental. Trebuie să avansăm la un alt nivel, la un nivel de unde putem cuprinde tot pământul dintr-o privire. Trebuie să avem o viziune asupra globului, inclusiv asupra oamenilor care îl locuiesc – până la cel mai amărât și mai primitiv om.

Revenind la prietenul nostru... nu am fost prea dur cu el, nu-i așa? Știi foarte bine că n-am refuzat niciodată să ofer ajutor unui om care mi-l cere. Dar el nu voia ajutor. Voia compasiune. Voia să încercăm să-l convingem să nu se autodistrugă. Și, după ce ne-ar fi topit cu poveștile lui lacrimogene, voia să aibă plăcerea să ne spună nu și să ne lase cu ochii-n soare. Se dă în vânt după chestia asta. Un fel de răzbunare tăcută, se pare, pentru inabilitatea lui de a se vindeca de necazuri. Cred că nu ajuți un om dacă îl încurajezi astfel. Dacă o femeie devine isterică, știi că cel mai bun lucru pe care-l poți face e s-o pocnești cu toată puterea. La fel și cu amărății ăștia: trebuie să-i faci să înțeleagă că nu sunt singurii care suferă pe lumea asta. Suferința este viciul lor. Un psihanalist l-ar putea vindeca – sau poate că nu. Și oricum, cum faci să-l duci la psihanalist? Doar nu crezi că ar asculta o astfel de sugestie, nu? Dacă n-aș fi fost atât de obosit și dacă aș fi avut mai mulți bani, aș fi încercat să-l abordez altfel. I-aș fi cumpărat niște băutură – nu doar o sticlă, ci o ladă de whisky, două, trei lăzi, dacă mi-aș fi putut permite. Am încercat odată asta cu un prieten de-al meu – un alt bețiv învederat. Știi, a fost atât de al naibii de furios când a văzut atâta băutură că n-a desfăcut nici măcar o sticlă. S-a simțit insultat, așa a pretins. N-am fost deloc șocat. Eram sătul până-n gât de aiurelile lui. Când era treaz, se purta ca un prinț, dar când era beat, era pur și simplu imposibil. Ei bine, după faza asta, de fiecare dată când venea în vizită, de îndată ce aducea vorba despre o dușcă, îi turnam băutură în juma de duzină de pahare. Și pe când se gândea dacă să se atingă de ele sau nu, mă scuzam și ieșeam să mai cumpăr niște băutură. Figura